

La batuta

Joan Baptista Xuriguera (1908-1987), una vida al servei de Catalunya

JOSEP CAMPS I ARBÓS

La denominació "home de lletres" resulta útil per a definir les persones dedicades a les humanitats en els més diversos camps. Un escriptor a qui pot aplicar-se aquesta denominació és Joan Baptista Xuriguera, un autor gairebé oblidat en els estudis literaris del nostre país. Si cerquem el seu nom en una enciclopèdia o en un diccionari de literatura, veurem que l'entrada que hem trobat ocupa escasses línies. Ara bé, això no vol dir que la seva figura tingui un migrant interès; ans al contrari, és un autor que ens permet entendre millor que ha estat la cultura catalana del segle passat. En l'actualitat, el seu nom solament és recordat per l'útil manual, *Els verbs catalans conjugats*, malgrat que l'obra abraça altres àmbits a més del de la lingüística: poesia, narrativa, teatre, història, periodisme, memorialística i traducció. Una producció que abasta més de seixanta llibres publicats (i encara en resten un bon grapat d'inèdits!).

Joan Baptista Xuriguera va néixer a Menàrguens el 17 de juny de 1908. Era el tercer de quatre germans fill del matrimoni format per Pau Xuriguera i Brígida Parramona. A Menàrguens, hi va viure només un any ja que el 1909 la família es trasllada a Balaguer i el 1913 a Lleida. A la capital del Segrià, hi residirà fins el 1932, quan marxa cap a Barcelona. Durant aquests anys de joventut es desvetllarà la vocació literària: participa com a articulista a publicacions com *El País*, *l'ideal*, *La Jornada*, *Art o Lleida*; aquesta darrera, una revista cultural, de la qual el seu germà gran, Ramon (un altre intel·lectual injustament oblidat avui dia), n'havia assumit la direcció el 1926 i a qui relle-

varà dos anys després. Un període en què també fa les primeres passes en el món de la política com a membre de Joventut Republicana (el futur nucli lleidatà d'Esquerra Republicana).

Com ja hem indicat, el 1932 Xuriguera s'instal·la a Barcelona arran de la seva entrada a l'Ajuntament com a funcionari; l'any anterior havia ingressat en el partit radical d'esquerres Bloc Obrer i Camperol (BOC). A la ciutat comtal continua les col·laboracions literàries i publica dues novel·les: *Desembre* (1934), subtitulada "novel·la de la revolució espanyola", i *Hilde* (1935), en què tracta un dels grans temes de la literatura europea dels anys

trenta: el de la crisi sentimental i moral de la joventut. A més, estrena la peça teatral *La pau regna al camp* (1936). L'inici de la guerra civil estroncarà la publicació del llibre de poemes *El cor vermell*, que no veurà la llum fins el 1958. L'octubre de 1936 retorna a Lleida per entrar a formar part de l'ajuntament en representació del Partit Obrer d'Unificació Marxista (POUM) -una fusió de partits comunistes a la qual s'havia integrat el BOC - i li serà encarregada la regidoria de Cultura. El desembre d'aquest mateix any es casa a Lleida amb Dolors Solà Campabadal. Amb la caiguda de la capital del Segrià a mans de les tropes franquistes, torna a

Barcelona i d'allí al poble empordanès de La Vajol.

El 26 de gener de 1939, amb la capitulació de Barcelona, Xuriguera s'exilia amb la família a França. Després de viure primerament a Caussade, s'acabarà establint a la localitat occitana de Montauban on naixeran els dos fills, Blanca (1940) i Pau (1943). Durant aquesta difícil etapa abandona la política activa i es dedica, gairebé de manera exclusiva, a la literatura: escriu per a publicacions de l'exili (*La Humanitat*, *El Poble Català*, *Quaderns de l'exili*, *Per Catalunya...*); edita l'assaig polític *El camí de Catalunya* (1945); i projecta *Indíbil i Mandoni*, un extens i documentat poema sobre els dos cabdills il·lergets que es van enfrontar als invasors romans. A més, és un dels fundadors del Casal Català de Montauban (que va promoure actes diversos, el més destacat dels quals va ser el concert que va comptar amb la presència de Pau Casals; el primer ofert després de l'alliberament de França de la dominació alemanya).

El 17 de novembre de 1949, després de superar nombroses traves administratives, Xuriguera retorna a Catalunya. Resideix en un principi a Tèrmens i després a Mollerussa, on exercirà de professor a l'Acadèmia Kühnel; hi romandrà fins el 1952 quan es trasllada a la delegació de Barcelona. Intenta retornar a la condició de funcionari de l'Ajuntament de la capital catalana que tenia abans de la guerra però les iniciatives són paralitzades pel govern civil. Per tal de mantenir la família, Xuriguera ha de combinar la docència amb treballs de traducció al castellà per a diverses editorials. A més, prova de reprendre el contacte amb els lectors i davant dels problemes per a publicar en català, crea una edi-

Joan Baptista Xuriguera el setembre de 1975, any de la publicació del diccionari.

torial, "Publicacions Ilerda", des d'on donarà a conèixer la seva obra: els llibres de poesia *Indíbil i Mandoni* (1955) i *Les ales del vent* (1962) i la novel·la *Margarit* (1959). També obté amb el poema "Cant a l'amor" la Flor Natural als Jocs Florals de Buenos Aires el 1960. Igualment, col·labora en revistes de l'exili com *Pont Blau* o *Xaloc*, i al *Butlletí del Centre Comarcal Lleidatà*, entre moltes d'altres.

Ben entrada la dècada dels seixanta, s'inicia un període de reconeixement a la tasca desenvolupada per Xuriguera en defensa de la cultura catalana. Tot i que des del punt de vista familiar és una època complicada (moren el seu germà Ramon, la seva filla Blanca i la seva mare Brígida), són els anys més fructífers en el terreny literari. Publica novament poesia, amb els reculls *Balada d'amor* (1963) i *El silenci rebel* (1976); i novel·la, amb *La vida de Joan Ventura* (7 volums apareguts entre 1963 i 1987), un cicle novel·lístic en què el personatge principal és ell mateix

Fem el progrés de la Festa Major de Ilerda al Centre Cultural Lleidatà de Barcelona el 1962.

i el que s'hi narra és la seva vida i la de la seva família. Tanmateix s'endinsa en terrenys poc fressats: la memorialística amb *Diari del primer any de l'exili a França* (1981) i *Els núvols de l'Empordà* (1984); o el teatre amb peces de tema històric com *Don Joan* (1961), *La reina Margarida* (1967), que va obtenir el premi Ignasi Iglésies als Jocs Florals de Caracas el 1966, *Lucrecia* (1980); comèdies, *Cap-ses humanes* (1971); i drames, *La joia de morir* (1980), *Hotel París* (1986). És també autor d'obres de divulgació històrica: *Aníbal a Catalunya* (1963), *Tres moments*

històrics (1971), *Els grans errors de la història de Catalunya* (1978), *L'altra cara de la història de Catalunya* (1979) i *Els destins de la ciutat de Lleida* (1981); d'assaig literari, *Diccionari de poemes* (1970); i gramatical -per tal de difondre la normativa catalana en uns moments en què el franquisme impedia l'accés de la llengua a les escoles- amb *Els verbs catalans conjugats* (1972) i el *Nou diccionari de la llengua catalana* (1975). Professionalment Xuriguera només podrà retornar a l'Ajuntament de Barcelona el 1977, gràcies a una amnistia, a l'edat de 69

anys! No serà fins al final de la seva vida quan comencen els homenatges públics a la seva figura, de manera especial a les terres de Ponent: escriu els pregons a les Festes Majors de Menàrguens, Lleida i Balaguer; tot i que aquest últim no el va arribar a llegir ja que poc després de finalitzar la seva redacció va morir, el 16 de novembre de 1987, a Barcelona. En l'actualitat compta amb carrers dedicats a Tèrmens i a Lleida, i el Casal Cultural de Menàrguens porta el seu nom. Finalment, no podem passar per alt l'exposició que, amb el títol "Joan Baptista Xuriguera: un intel·lectual a descobrir", s'ha pogut veure darrerament a Gèlida, Lleida i Agramunt.

Esperem que aquest breu esbós biogràfic serveix per a esperar l'interès per a una figura i una producció tan remarcable però que, com indicàvem a l'inici d'aquestes ratlles, encara és desconeguda per gran part de la nostra societat.